

dònkow

an ka kanw

poyiw

kumabolow

ntèntènw

blukisi osi

ko kòròw

jujòn

faso kalansira minisiriso
balíkukalan nyémögoso
b.p. 62.
bamakò
mali
nègèjuru 22-41-62

bòli filanan
òkutòburu kalo, san 197

nyètaa bè bò kalo saba o kalo saba
a sòngò dòròmè 30

nyètaa sòngò

mali kònò

- n'i y'a san butigi la, walima balikukan baarada mògòw fè, gafe kelen : mali wari dòròmè 30 (150 FM)
- n'a cira i ma posite la, gafe kelen : mali wari dòròmè 35 (175 FM)
- n'i y'a san kelen bakuruba san, a bè ci i ma posite la : mali wari dòròmè 130 (650 FM)

jamana minw ni mali bè nyögòn kérè-fè

- gafe kelen : mali wari dòròmè 60, walima sefa wari dòròmè 30 (300 FM, walima 150 FCFA)
- san kelen bakuruba : mali wari dòròmè 200, walima sefa dòròmè 100 (1000 FM, walima 500 FCFA)

afiriki jamana wèrèw ani èropi

- gafe kelen : mali wari dòròmè 80 (400 FM, wali 200 FCFA, wali 4 FF, wali USB 1)
- san kelen bakuruba : mali wari dòròmè 280 (1400 FM, wali 700 FCFA, wali 14 FF, wali USB 3)

jamana tòw

- gafe kelen : mali wari dòròmè 160 (800 FM, walima USB 2)
- san kelen bakuruba : mali wari dòròmè 500 (2500 FM, walima USB 6)

nyètaa labò jèkulu

labobaga jèkulu

adama berete, faso balikukan nyémögòso kuntigiba
 adama wani, kanko nyinini bolofara nyémögò
 berehima dunbuya, balikukan bolofara nyémögò
 sira jòpu, musow ladaamuli bolofara nyémögò
 mamadu keyita, gafe dilan yòrò nyémögò

sèbènlabèn jèkulu

nyémögòba	berehima dunbuya
nyémögò dankanw	kalilu tera
	musa ture
	cèeni bala
	solomani mènta

dilanbagaw

alu umaru kantè
 cèeni bala
 mahamaní sise
 mamu dantè
 dawuda fònba

talatiye dilanbagaw ni ja talaw

adama mariko
 amadu sanögò
 sumana kuwata
 iburahima garaba sise
 marisèlèn jara

èhgènbaga

hama mayiga

gafe kònò baabuw

- dantigèli**
1 balikukan nafa yera mali kònò : adama berete
2 bamanankan ye kelen ye,
 nka nèn ta cogo ka ca : berehima dunbuya
3 an k'an faso dòn : kalilu tera
5 jiriw : cèmögò jalo
11 kuma man di, kumabaliya man di
 lanseni ni mariyama : musa ture
13 poyiw : musa kanute
14 poyi wèrèw
16 kalanden jolenw ka kumaboliya
18 ko k'a fò a' ye...
19 mali kanw siginiw
 bamanankan gafew
20 sèbè tè tulon sa

balikukan nafa yera mali kònò

san o san, sètanburu kalo tile 8 ye selidonba ye dinyè kònò kalan konyèw la. a san tan ni naani ye nyinan ye, dinyè jèkulu min ka baara nyèsinnen bë dònniya ni kalan konyèw yiriwali ma, n'a bè wele ko «inèsiko», o ye lajèba dò lasigi kalanbaliya kélèli kan teheran, iran jamana galodugu la, sètanburu kalo tile 8 fo a tile 13 ; jamana 80 ni kò, kalansita ministriw tun bë lajè in na ; u y'a jira ko jamana ka nyètaa ju bë sòrò kalan de la, k'o tuma, kalan konyèw ka kan ka lasabati, walasa jamana ka nyètaa doni fanba bë mògòw minw kun, n'o ye baliku baarakèlaw ye. olu ka se ka dònniya ni faamuyali konyuman sòrò sénè ni baganlamò ni yèreladon kan. «inèsiko» jèkulu ye jamana damadòw sugandi ; k'o lu dêmè ni nafolo ye ka balikukan kè. mali tun b'o jamanaw la. balikukan daminèna nin cogo la an fè yan, a san tan ni kelen ye nyinan ye, fèrè caman ti gèra walasa ka kalan in sèmentiya. kalansow jòra bugufyèdaw la, gafew dilanna bamanankan na. kalan de bë sòrò yiriwa, tinyè tèmènèn t'o kan, bawo mògò caman bë an ka duguw kònò bi, u bë se ka bamanankan sèbèn k'a kalan, u ye dabakala bila ka misidaba walima sènèkè mansin san, u yèrè b'u ka foro nògò don, k'u ka sannifeere konyèw jateminè k'u nyènabò. an bë bi min na, balikukan donna mali mara bëe kònò, a baarada sigira yen bée la. balikukan daminèna faso kan wèrew la, i n'a fò marakakan ni fulakan ni kòròbòròkan. mali baarada minw nyèsinnen bë suman sénè ni baganlamò ma n'u bë wele «òpèrashòn», olu bée lajèlen y'u bolo don balikukan kòrò, k'a kè u kun doni ye. bée b'a dòn bi ko mali bë dan dinyè jamanaw fè, minw ye tògò ni bonya sòrò kosèbè malo ni nyò ni tiga ni kòori, ni sira sénè la ; baganlamò ni jègèmòn baaraw jidira. o tògò n'o bonya bée sirilen don balikukan na, k'a d'a kan «òpèrashòn» baarakèlaw ni sènèkèlaw bée da jèra a ma k'a fò ko balikukan ye dinyè kura jira u la, k'u ka sòrò yiriwa, ka fèrè don u kònò, u ka se k'u ka dugu kun-kow bée nyènabò jèkafo ni fòkabèn na.

n'i ye mògò kalan, i tè se k'a labila ten, k'a sòrò i ma sira don a kòrò, min b'a ka dònta sinsi, k'a dêmè yèrèkalan na. o sababu y'a to lakalitasèbèn «kibaru» dilanna, juma kèra sènèkèlaw ni baganlamòlaw ni jègèmònaw ka donba ye arajomali la. o waati kònò balikukan sòba fana y'a kolo sigi ; bolofara kura fila bangera : kanko nyinini bolofara, ani musow laadamuli bolofara : an ye sigini ni gafew labèn mali kan caman na : bòbòkan, sènèfòkan, marakakan ani dòwèrèw. «nyètaa» fana bë dilan bamanankan mènnaw ye. kabini tuma jan dònnikèlaw y'a fò ko denmisèn da mana bò kan min na, n'a ye kalan kè o kan na, a ka dòn-niya sòròli bë teliya. o de kosòn, an bë k'a jateminè sisian an faso kanw kalanni i bë se ka don cogo min na lakòlisow la. a fòlò ye min ye, an ye mali lakòlikara-mògòw degeli daminè bamanankan sèbènni, n'a kalanni na. an bë ka gafe fòlòw labèn denmisènw bë na minw kalan san wèrè lakòlita la kalanso fitininw kònò.

bi denmisèn ye sini baliku ye. n'i ye fèn o fèn dege i denmisènma , i kè ka teli ka tògò sòrò o la. o la sa, an miuri b'a la k'a fò ko denmisèn minw bë na kalan daminè an faso kanw na, olu fana bèn'u seko kè an ka kanw lajiidili la ; u tè na nyinè abada faso kanw kanubaganci fòlòw kò, minw cèsirilen don, kabini kunun fo bi, faso kanw sankòròtali fè.

adama berete
 balikukan nyémögòso kuntigiba.

bamanankan ye kelen ye, nka nèn ta cogo ka ca.

bamanankan ye manden kan dò ye. manden kanw bè fò farafinna ti-lebi yanfan jamana caman kònò, i n'a fò mali, laginè, otiwlita, kono-wari, saralon, kanbiya, sènégali, ani jamana wèrèw. manden tun ye ja-mana belebeleba kelen ye, nka tu-babuw nana bin mandenkaw kan, k'u faso tila tila diyagoya la k'a kè jamana fitinlw ye, k'u sònsòn. o kò n'o tè, bamanankan, maninkakan, julakan, sosokan, busa, kpèlè, nin bée lajèlen bòra manden kan ju-ba kelen na.

mandenkaw jènsènnèn don bi ja-mana caman nyè fè, nka ni laginèka y'a ka maninkakan fò, otiwlitaka ni konowarika ka julakan fò, maliden ka bamanankan fò, u bée lajèlen bée nyògòn faamuya, hali n'a y'a sòrò u si nèn ta cogo tè kelen ye.

kan bè fò, a bè sèbèn. n'i b'a fè k'i hakilinata jira mógo dò la, n'a tigi b'i kérè fè, i bè kuma a fè, a b'i faamuya ; nka n'a tigi yòrò ka jan i la kosébè, i bè kumajuru ci a ma, walima i bè sèbèn ci a ma. an fè yan, kumajuru ma se yòrò caman fòlò ; ni mógo dun bè se kan sèbènni na, i bè se ka bataki ci fan bée.

kan bè sèbèn ni taamashyènw yé, minw ka kan ka sugandi, k'u labèn, walasa kan degeli n'a kalanni kana gélèya kan fòbagaw ani dunanw ma. kan yèrè ye bénkan ye, jama bè bén a sèbènni taamashyènw fana kan. an ka kaalimu kala sera bamanankan sèbènni taamashyènw ma an ka sèbèn fòlò kònò. o taama-shyènw labènna a san tan ni saba ye nyinan ye. an bè bi min na, bamanankan bè fò mali seleke naani bée la. malidenw bée nèn ta cogo tè ke-lén ye bamanankan na, nka u bée bée bamanankan kelen de fò. ni maliden

bè bamanankan mèn, n'a sera kayi walima gawo, n'a sera bamakò walima moti, n'a sera kolokani walima san, n'a sera kangaba walima segu, n'a kumana, yenkar bée b'a faamu-ya. o de kosòn, an ko bamaniankan ye kelen ye, nka nèn ta cogo dòròn de ka ca. misali dòw filè : n'i ko sis-an : tile, tle, tele, kile, kle, kele, fle, olu bée ye fèn kelen tògò fò co-go caman de ye. n'i ko : tinyè, tuya, tonya, can, cèn, olu bée fana ye fèn kelen tògò fò cogo caman ye. nin misaliw b'a jira k'a fò ko nèn ta cogo ye fèn dò ye kan fòli la, nka kan sèbènni fana ye fèn wèrèw ye. nèn ta cogo bè se ka caya fèn kelen tògò fòli la, o tè baasi ye, barisa o tè nyògònfaamuya bali, nka n'an bè kan sèbènni na, dònnikèlaw y'a jira k'a fò ko an ka kan ka kan ju-jòn ye marakaw bénbakè ye, mama dinga. mama dinga bòra sona kòròn fè, mama dinga bè na, nama-suruku juru b'a bolo, duga masa b'a san fè, olu bè ka sira jir'a la. a tor'o de la fo ka na se wagadu, nara ni gunbu ni nèema koori la. a y'i sigi yen, kò-lònba dò da la, ani saba mininyan ka jè. o jè kònò, san o san, wagadu-kaw tun bè npogotigi kògofa di sa in ma, a b'o dun. n'o kéra, sanji bè sòrò, suman bè nyè, sanu bè jigin ka bò san fè. jeliw b'o de fò mama dinga bònsònw ma ko :

n'i ye dinyè kan sèbènni fèn o fèn ta bi, i b'a kòlòsi ko hali n'a y'a sòrò fèn kelen tògò fò cogo ka ca, sèbèn cogo kelen pewu de b'a la. fò cogo min faamuya ka teli kosébè ja-ma fè, kan fòbagaw bée b'u yèrè dòn fò cogo min na, o de ka kan ka ta, k'o sèbèn.

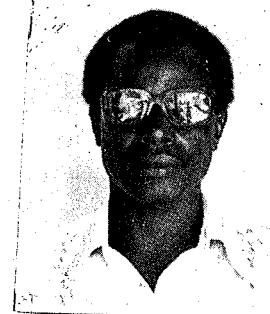
o là sa, n'an fana y'an ka kanw sèbènni sariya sigi sen kan, k'u laba-to, o de bè faso jamakulu ka kele-nya sinsi, k'a kuntilenna sabati, k'a naniya jiidi.

berehima dunbuya,
balikukan baarada, bamakò.

kuma kònò tara manden, à wolola segu, ka n'a denkundi kè wasolon.

an k'an faso dòn

an balimaw, nyètaa tè nyè yèrèdòn kò. o là sa, an ka jamana, min ye mali ye, fo an k'a dòn kosébè. o tuma, an b'a fè ka mali nyèfò aw ye, k'a ta a buruju la ka taa a bila a sigi cogow n'a nafasòrò siraw la, ani si-ninyèsigi, minw bée ka kè jamana nyèmògòw fè, walasa ka faso denw bée ka hèrè sabati. o hukumu kònò, an b'e mali dònni daminè a buruju la. an tè fèn bée fò, nka an b'a ta ta a nyè fè ka kunbabaw fò.

khòokhòo, kòkò, kwa

segu bamanankè kelen, ani kaaba maninkakè kelen, ani khonakè kelen, olu taara nyògòn sòrò kògò san yòrò. kògò tò ye bòrè kelen, békelen b'a fè k'o san. walasa muso ka na na kè lewu lewu ye. feerelikèla k'u ma : ko aw mógo saba ni min sera ka bò-rèw kònòfèn tògò fò min nyè, o tigi ta dòn. sani khasonka sega k'a fò khòokhòo, sani maninka fode k'a fò kòkò, bamanan ngolo y'i kanto kwa.

cè, i nèn ta cogo man nyi

khasonka sega b'a ka seli-la, a y'i kanto :
- alaa hughubaaru ! dali mari, ite le kha nte da kha n'bula duna khònò, nte mu garadinyo le ti. n'si tilo kè jan, ite mè nafulo di nte ma.

bamanan ngolo tèmètò y'i kanto :
- e khasonka salabaatò blen in, i kana kwa k'i yèrè la nín ka baara kè, meaw na taa k'e to nín na yan-nimò.

maninka fode natò y'i kanto.
- alu banbanannu, ay t'ay kòròw bonya. i le ngolo ! i k'i la nyarò-gwèlèya labò n'kòdò sega kan han i alu la kuma man di ; a sabaku ye nèn ta cogo di.

e jula bakari bòr'i ka abijan taa la, k'i da don o kuma na.
- agba ! fode ! ngolo ka mun lo kè ile la. a ta nya férè i ko masku mónni lo. njarakata, ne tigèr'e ra. dafinkè maama k'o la ko :
- payi. e ni can pò. aa mana móo min ye i ta serii 'ra, aa y'e dòoya. móo min mana ne dòoya n' n'o bakamana kirii ce.

k. t.

magan... fo saba mininyan ka du-muni ser'o ka maminè ma. saba mi-ninyan ka dumuni ser'o ka maminè ma. saba mininyan tògò ye ko wa-gadu bida. a y'i kun bò k'a bè yira magan muso minè, o y'a kunkolo kònòntòn bée tigè. o tuma, wagadu cira, ka waqadukaw jènsèn. fanga misènnin caman wolola a nò na. wagadu sigira sen kan san kémè naa-ni na, dònnikèlaw ka fò la, k'a ci san baa kelen ni kémè fila nyògòn-na na..

soso, jara, takururi, manden

wagadu cilén, mara yòrò mara yòrò minw tun bè wagadu njanaw bolo kunbi, o bée kér'a daman na fanga ye. jara sigira tilebi fè, ka takururi sig'o ni san cè. soso kémògò ye soso sigi, manden masaw ye manden sigi. nka nin fanga ninnu bée la, soso ni manden de nana bari-ka kosébè. soso bali sumaworo, kantè numuw bénbakè, o ye manden ci ko kònòntòn kè. a tannan, a ko a bè manden minén tò cè, magan sunjata ka sòrò k'a kunbè. o kéra manden fanga n'a wuli ko ye.

manden

sumaworo bè manden minè tuma min, o y'a sòrò sunjata taalen bè nyanimaboli la mèema farin tunka-ra bara, a faden kòròkè masa danka-ran tumaní kèlen k'a gèn. nka soso bali sumaworo ka ko basannen mandenkaw da la, u ye jata wele. a nana. dagajalan kèlé la, a ye suma-

woro gèn, o ka boli ka don kulukò-rò nyanankulu la. sunjata ye man-den sigi o de la, a n'a ka cèbaw. ti-ramagan tarawere, fakoli dunbuya, soro silamaganba koyita, nana faran kamara, daman gile, sankaran nami-nya kòngè ani mógo wèrè minw tè-tun ye jata ka tontajònw ye. a ka «mori kanda wulu» tun ye : ture, jaanè, sanògò, sise. jaaraw tun ye si naani ye. jakuma doka, n'u ko a ma ko bala fasege, kuyatèw bénbakè, o tun ye manden masa yèrè ka je-likè ye.

soso, do, wagadu, kanbiya, jòlò-fin, sòrò, takururi, nin bée minè-na ka kè manden kan, k'a kè jamana-naba kelen ye, min b'a ta kògòjida la fo hawussala, ani k'a ta fo worotu la fo sahelikungo . jata ye manden kòròta, ka bée ta k'i ta ye, ka bin-kanniw dabila, ka sirakandaw dabila, ka hèrè ni baaden kè ka jamana bée labò biribara.

sunjata somayèlèmalen, a denw y'a tinyè ta. a bònnaw bée la, kangu musa de ye tògò sòrò kosébè. ale de taara makan, a natò, ka gawo, ani tunbutu, ani jènè misiribaw jò, ka na diinè sigi nyani, a ka faama dugala. ale de tile la, manden tògò nana bonya, ka dinyè cèci. larabuw ka sòrò k'a tògò fò cogo tinyè, ko mali. mali, mali, a sòròla nin de fè.

sòrò fanga
manden masaw barika nana ban,

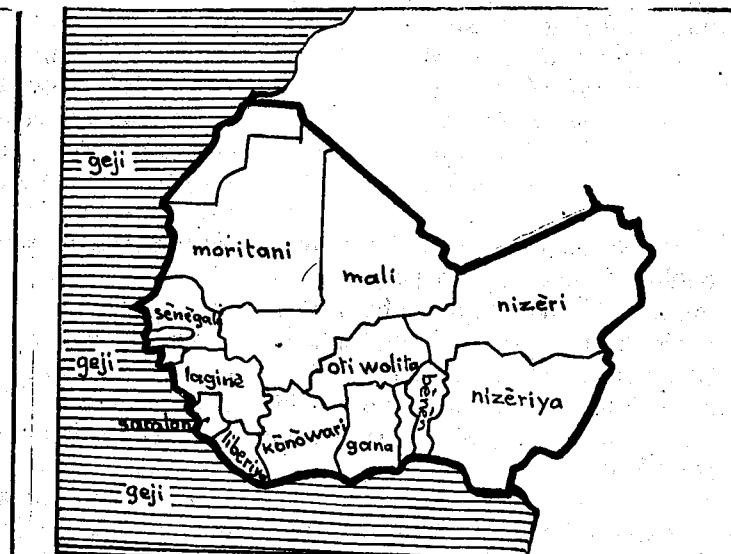
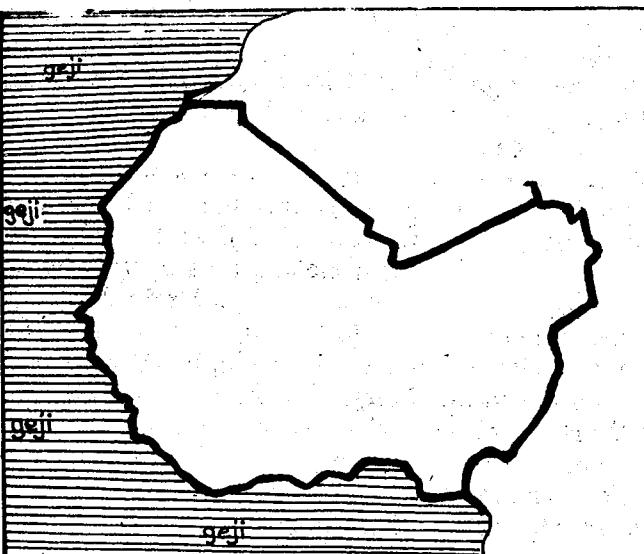
kanko ni dònkok

k'u jaasi. o tuma sònjòy masalen fila tun bè manden jónya la : ali kolènni ani solomani naari olu bolila, ka taa gawo ka kélè wuli ka sònjòy bò manden bolo. shii ali beri nana o fanga yiriwa, manden ye yòrò o yòrò mara, k'o bée minè, ka hawusa jamanaw fara o kan, ale kò sa, asikiya muhamadu nana gawo fanga sinsi, ka hèrè ni baaaden don jamana kònò, ka taa makan, ka misiriu ni kalansobaw jò fan bée. ahamedí mahamudu kati, saadi, mahamudu bagayògò, alifa jaabi, olu de tun ye asikiya tile yelenbaw ye, diinè ko la. asikiya muhamadu kòrólen, denkè kòróba y'a ta ka t'a fili gun dò kan, k'i sisi a nò na gawo. denw yérè dama nana nyògòn janfa fo k'u jaasi. o de kònò maroku masakè mansuru ye kélè wuli ka na bin an ka jamana kan.

larabu fanga

larabuw ye gawo ni tunbutu ci, ka misiriu jeni, ka laalimu dòw faga, ka dòw minè jónya la i n'a fò ahamedí baaba, ka kalansow ci, ka kitabuw bée sonya. nka larabuw ma se k'u ka fanga basigi. binkanni ni nyògòn minè cayara jamana kònò, ka fèn bée nagasi. bitòn kulubali de nan'i to o la ka donso fanga sigi segu, ka kélè wuli ka jamanaw minè.

segu fanga

masina fanga

seku amadu nana diinè sigi hamudalayi, n'o tomo bè moti kérè fè ka surunya jalubè la, ka silamèya kòròta, ka jamana bée lafiya. fo ka na se sekumaru n'a ka futakaw nali ma.

sekumaru, samori ani cèba

ka bò futa toro, sekumaru ye kara na ni segu minè, fo masina, k'a dan kè banjagara ye.

cèba yesikaso kè fanga duguba ye.

samori ye kélè wuli ka manden kòróman ni wasulu kè nyògòn kan k'i sigi o kun tètè. an b'o la tuma min, fataraba ni nasaraw ye aliburi n'jayi gèn ka bò jòlòfi, ka lati jòri jopu faga, ani sanba lawobe fali, u kun dalen bè anw ka jamana kan yan.

tubabu fanga

tubabuw donna an fè yan. u ye khason minè, u ni alimami samori

bitòn faatulen, tònjàn fanga nana segu, an'a janfa, fo ka fanga se ngolo jara ma. ngolosiw ye jamana bée kè nyògòn kan, ka konyéw basigi. hèrè ni lafiya seginna jamana kònò u nòna, bawo daa tile diyara : saheli, tunbutu, tèngèrèla, ani kurusa, olu de tun ye bamanan faga dancéw ye. bamanan fanga kònò, masinakaw nana u yérè bò segu ka se kònò.

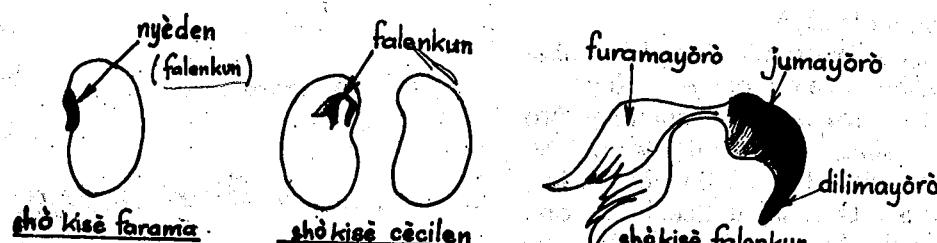
yérèta

k'a ta o ma, malidenw seginna u ka tògò kòrò ma, ko mali, i n'a fò an ka jamana tun bè wele cogo min kanku musa tile la. fo ka na se bi ma, malidenw bè ka baara kè ka faso jò, walasa a k'a karama kòrò sòrò, jamana den bée ka hèrè sòrò. jòlli baara don. nka a tè taa sègèn kò, ala k'an dèmè ka se an se yòrò la. an bè san 1979 la bi. mali sigilen bè cogo di ? a hadamadenya bè cogo di ? a sòròfènw ye mun ye ? an bè n'o nyéfò aw ye nyétaa bòli nataw kònò.

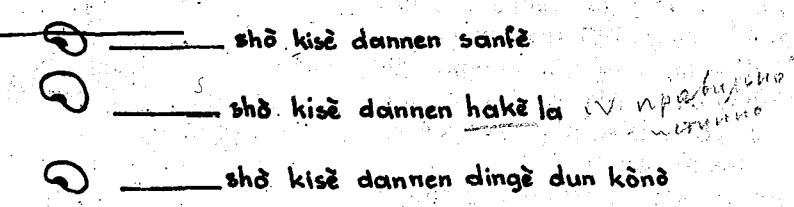
kanko ni dònkok

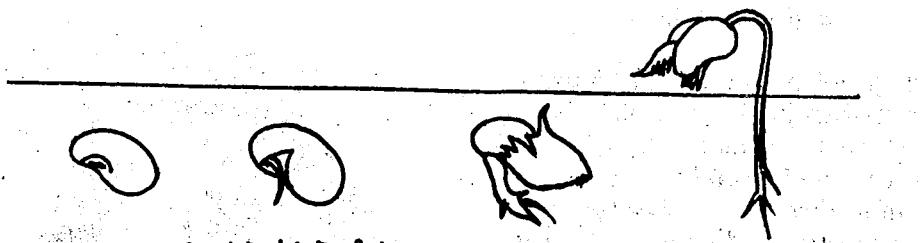
jiriw

1. shòkisè farama

danni dingè dunnya hakè

- falenkun bè ninakilli. a mago bè finyè la. dugukolo baaralen de ka di a ye. dugukolo gerennen tè finyè bila ka se falenkun ma. ni suman kisè dan yòrò dunyara kojugu, finyè bè se ka dèse a la. balo min bè suman kisè kònò o bè dèse suman kala la. sanni falenkun ka bò dugukolo jukòrò, sumansi bè sa.
- danni dingè man kan ka dunya kojugu, nka ni sumansi ma datugu ni bògò ye fana, kònò bè se k'a tòmò, n'o tè tile b'a falenkun ja.
- suman kisè mana falen, falenkun mago bè yeelen na. ni yeelen dèse- ra falenfèn na, a bè fòlòn, a tè barika, a tè bin kènè nyè ta, a bè jè.

kankow ni dònkok

2. yòrò saba bè jiri la.

jiri gengennen bè dugu la n'a diliw ye ; a sun bè bò dugu kòrò, a furaw bè a kun na.

- diliw bè jigin dugukolo jukòrò. ni dugukolo ka magan, u jigin ka teli. o kosòn, cikèdugukolo ka kan ka buluku sanni danni cè. diliw bè jiri sinsi, u b'a balo ta dugukolo jukòrò ka yèlèn jiri sun fè, ka taa fo furabuluw la. o kosòn sumansi man kan ka degun, a ka kan ka dan hakè la.

- falenfènw cogoya tè kelen ye, u diliw fana janya tè kelen ye. diliw kun bè dan yòrò min, u bè jiri balo ta yen de. o kosòn sumansi ka kan ka fò fò nyògòn kò. n'o ma na kè, sumansi kelen bè a balo bandugukolo kònò. o bè in'a fò ni balo bè bò jiginè kelen kònò don o don. o jiginè kelen laban bè lako-lonnya.

- nunbòlò min bè dili kunna o de bè dugukolo sògò.

nuguma yòrò min dalen bè nunbòlò kan, o ye dili bonya yòrò ye.

sima yòrò dalen bè nuguma yòrò kan. sima yòrò ye dili balo yòrò ye.

- fini diliw bée bée bò yòrò kelen, kunba tè u la, u bée bòlen don nyògòn fè. u nan jan ni nyògòn ye kosèbè. u bè i n'a fò soo kansi. u tusutusulen don.

ku, bananku, woso, olu diliw ye dili kumaw ye.

dubalen diliw bè yèrèkè dugukolo sanfè. u tè jigin dugukolo kònò kosèbè. olu ye dili sarantaw ye.

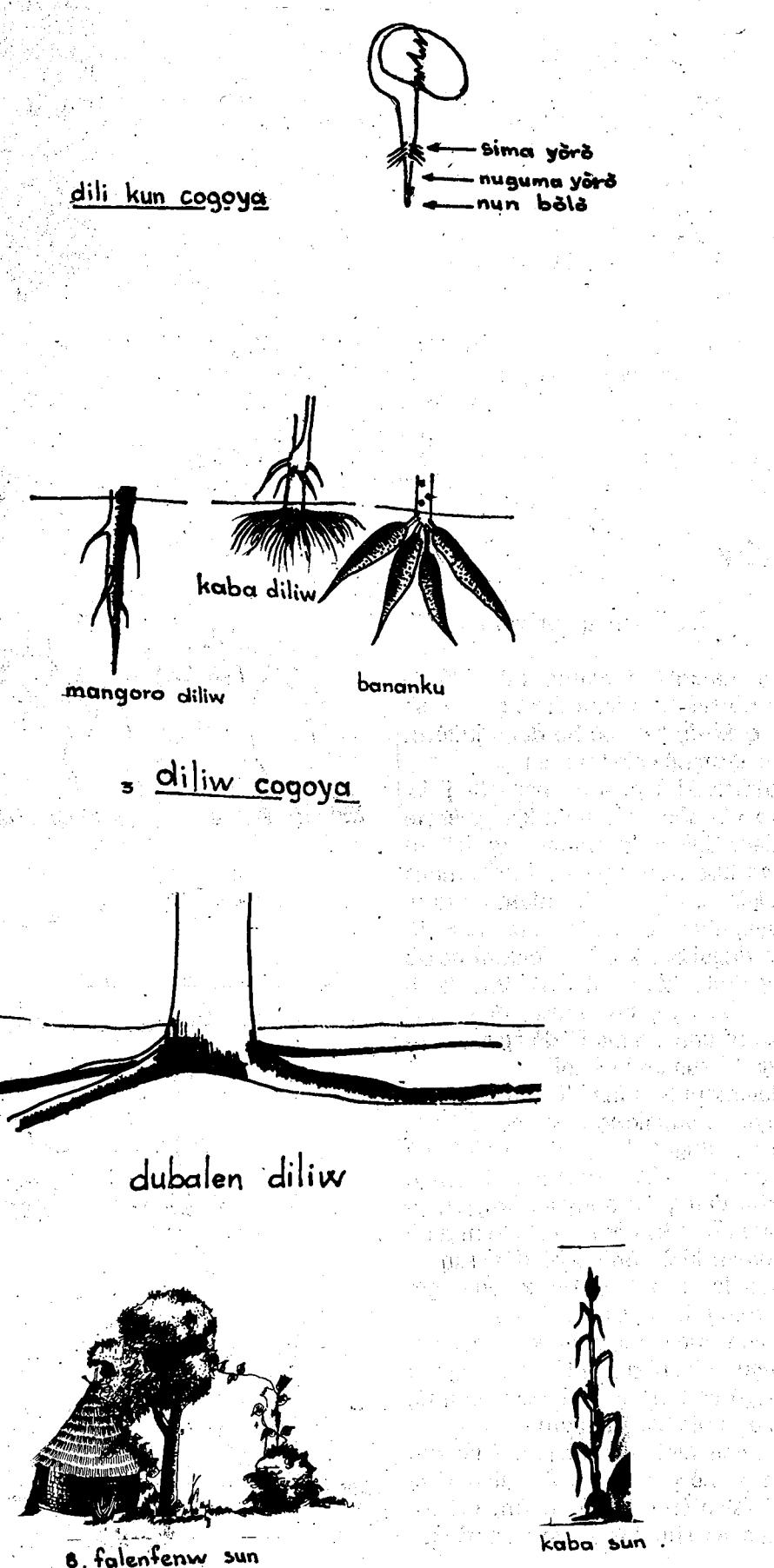
jiri dòw la, masa dili bè jigin, dili misènw bè fara ka bò à la. mangoro, si, goni, sebe, olu n'u nyògònna camanw bè ten.

dubalen sanfè diliw bè bò a bolow la ka jigin duguma. olu ye sanfè diliw ye.

3. jiri sun cogoya

jala ju jolen don, shò ju bè woyo, nka nsaban ju bè yèlèn jiri dòw ju fè. nyamaku, geninkunan, jaba, olu juw ye dugu jukorò juw ye.

falenfèn dòw ju ye jirima ye, i n'a fò mangoro ju, dòw ye kalama ye i n'a fò shò kala, nyò kala, olu n'u nyògònna caman.

kankow ni dònkok

jiri njòmò birilen bè jirikolo la, jiri nugu bè jiri cèma.

jiri nyèji bè yèlèn jiri njòmò kòrò nk'a nòonò bè jigin a kolo fè.

4. jiri furaw

jiri sen n'a senkònindenw y'a diliw ye, a jòlen a ju la, a kun sigi n'a ka fuqula ye a furabuluw ye.

fura sigilen bè jiribolo la ni furakala ye. fura kò kolo tugulen bè furakala la. galakakolow yèrèkèlen don ka bò furukòkolo la. bu bè olu ni nyògòn cè.

fura dòw kelen kelen sigilen don jiri bolo la, dòw filani, sigilen don, dòw yèrè tusutusulen do.

mangoro fura ye fura tulo kelen ye, nèrè fura ye tulo caman ye. mangoro fura dakenyèlen don; nka banan bulu ni bananku bulu cilen don i n'a fò bolonkònjenw. fura dòw dawolo nügulen don, dòw fana dawolo ye kaka da ye.

jiriw balo cogo

mògò bè ninakili, jiriw fana bè ninakili.

mògò bè dumuni kè, jiriw fana bè dumunikè.

mògò bè sogo ni sumanw dun.

bagan dòw bè sogo dun, dòw bè bin nyimi, dòw fana bè sogo ni sumanw dun.

jiriw bè balo dugukolo la.

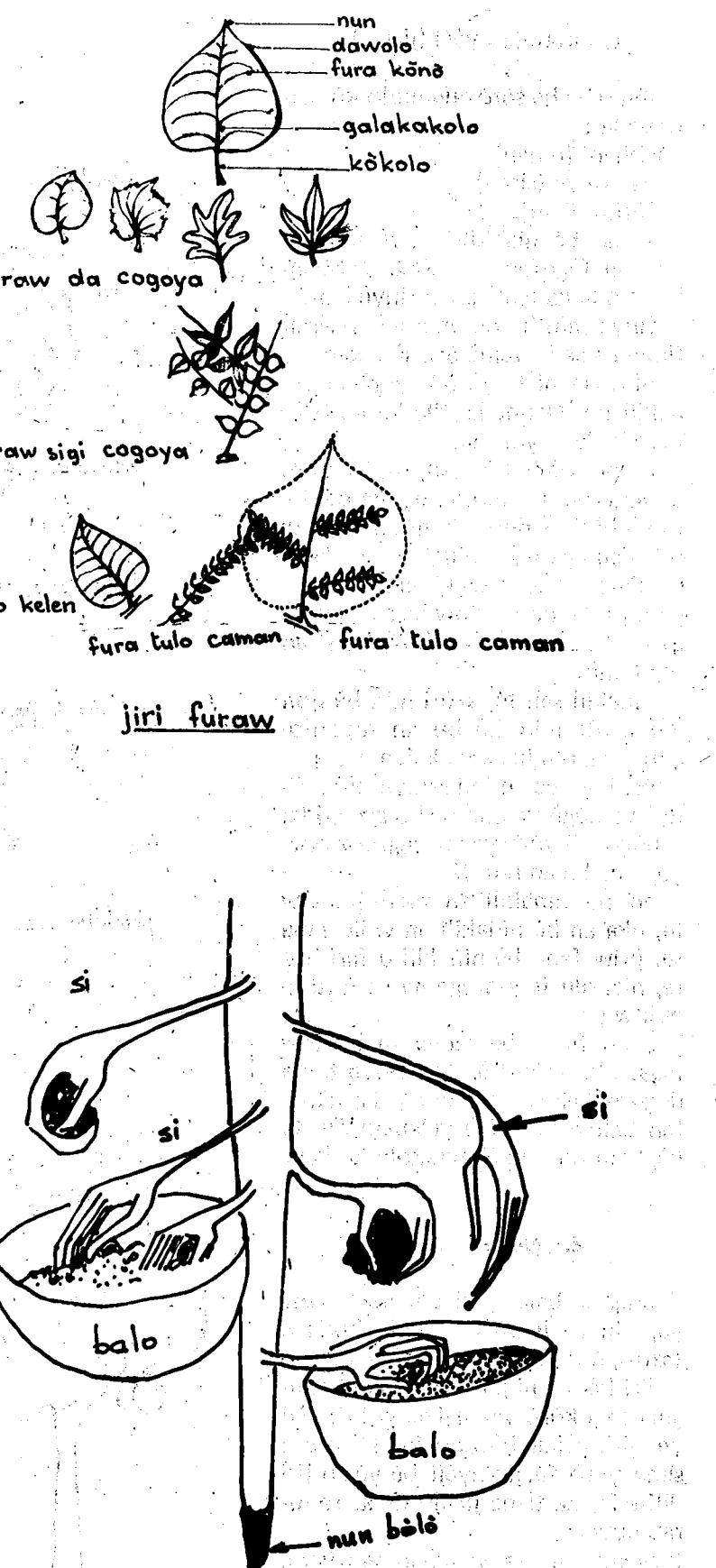
mògò tè balo ji kò, baganw tè balo ji kò, jiriw fana tè balo ji kò.

balo min bè bò nimafènw na, sogo, suman, jiridèn tòw, olu ye nimafèn balow ye. ji ni kògò ni balo tò minw bè dugukolo la, olu ye dugurò balow ye. balow minw bè angèrè la — azòti, fosifati, potasi — olu ye dugurò balo dòw ye. mògò ni baganw, ni jiriw bée bée balo nimafèn balow la. nka jiriw dòròn de bè se ka nimafèn balo dilan.

- u bè dugurò balow yèlèma k'u kè nimafèn balow ye. o balo bè binw, jiriw, baganw ani mògòninfiw balo. n'o baara tun tè kè, balo tun tè se ka kè dugukolo kò kan.

gala min bè jiriw fura la, o gala de bè yèlèmali sababuya.

- yèlèmali in tè kè sinsan finyè kò, a tè kè yeelen kò, a tè kè ji kò.

4. dili sima yòrò nyèci

kankow ni dònkor

1. furabulu nyèci (jiri la).

fèn saba bè sòrò dugukolo kò kan

finyè la :

- òshishèni (ninan)
- sisan finyè (sisan)
- azòti, (nibali).

ni an bè ninakili, finyè min bè don an fogofogonw kònò, òshishèni ka a o la ka tèmè sisan finyè kan:

finyè min bè bò an kònò, o sisan finyè ka ca ka tèmè òshishèni kan.

ni òshishèni tè yòrò o yòrò la, ninakili bè degun, ka tila ka jò. balo tè se ka kè o yòrò la.

kòlòn dòw bè yen, u ka dun. o tuma na dugukolo cogoya b'a kè finyè bérè tè dòn u kònò. o kòlòn w òshishèni ka dògò kojugu. o de b'a to u kònò 'donbagaw ninakili bè degun, f'u bè kirin ; dow bè sa. balo tè se ka kè u kònò. a bè fò ko sisan b'u kònò.

ninakili sen fè, azòti min bè don ani azòti min bè bò an fogonfogonw na, olu hakè ye kelen ye.

òshishèni bè an joli saniya. sisan finyè ye nògò ye min bè bò an fari la. o nògò fili yòrò ye an fogonfogonw ye, a bè bò an nun fè.

an bè ninakili an fogonfogonw fè, nka an bè ninakili an wolo fana fè. jiriw fana bè ninakili u fari bée fè, nka olu fogonfogonw ye u furabuluw ye.

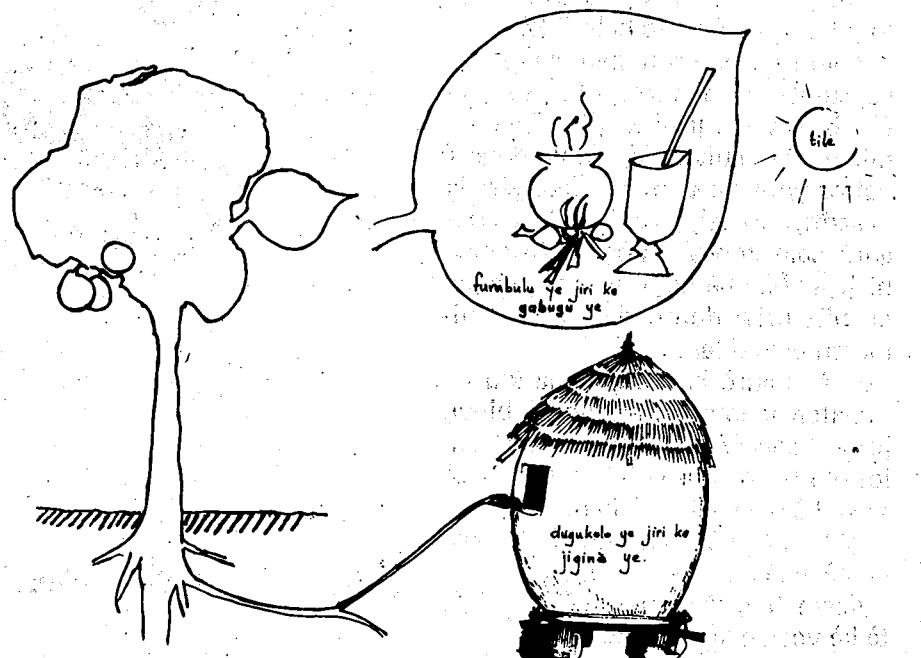
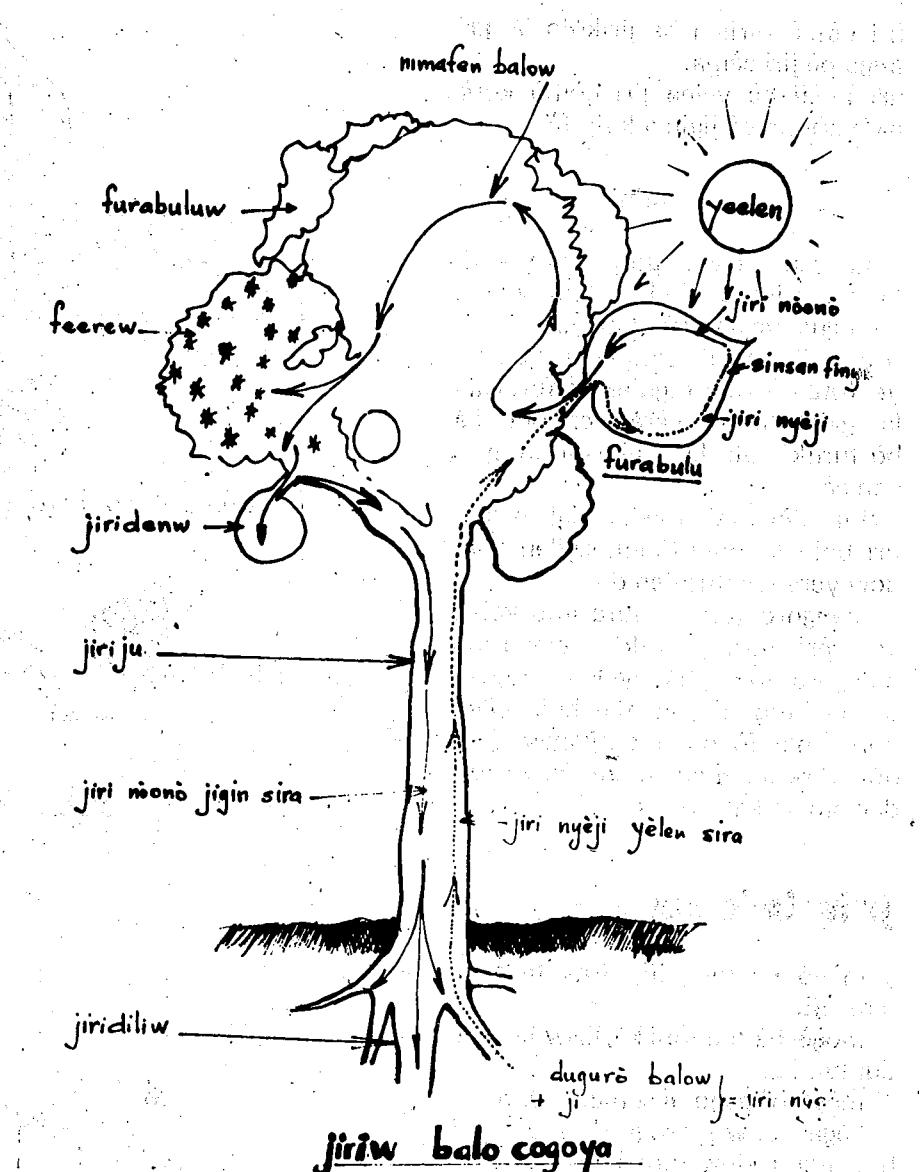
sisan finyè bè mögò ni baganw faga. nka jiriw bè sisan finyè ta ka dugurò balow yèlèma k'u kè nima-fen balow ye. ni o yèlèmali tun tè kè, balo tun tè kè dugukolo kò kan.

2. yèlèmali cogoya

dugurò balow, ni olu ye kògòw ye, olu ni ji bè dugukolo jukòrò. (azòti, potasi ni fosifati bè o la).

jiri bè olù ni ji nyagamien ta dugukolo jukòrò. olu ni ji de ye jirinyèji ye. jirinyèjigi bè don jiri la jiridili sima yòrò fè. jiri nyèji bè yèlèn jiri diliw fè, ka tèmè jiri ju fè, ka se furabuluw la.

furabulu de ye yèlèmali yòrò ye. gala binkènèma min bè fura bulu la, o gala bè yeelen minè ka sisan finyè ta, k'u nyagamin jirinyèji la. a bè kè i n'a fò ni nafènw bè y'u yèrè sòrò daga kònò, k'u sigi ta kan.

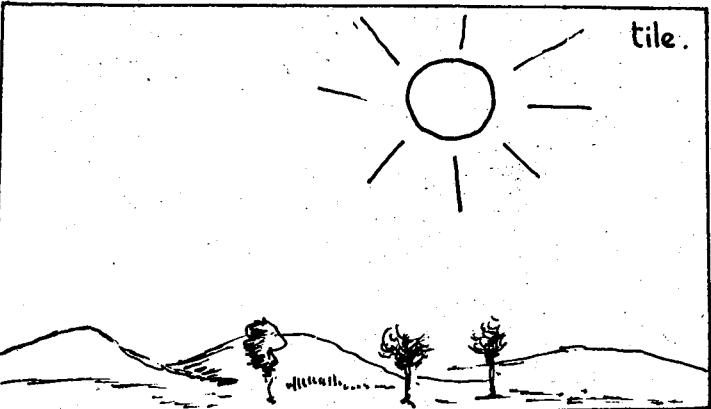
kankow ni dònkor

jiri nyèji bè yèlèma ka kè jiri nòonò ye. jiri nòonò de bè jiri. fèn. bòrò balo (furabuluw, jiri ju, jiri diliw) ale de b'a to jiri bè kasi, ka feere, ka den.

o bè kè sa, i n'a fò dugukolo ye jiri ka jiginè ye, furabulu ye gabugu ye.

jiri nòonò bè jigin jiri kolo fè k'a sòrò jiri nyèji bè yèlè jiri nòmò ju kòrò.

yèlèmali tè kè yeelen kò, a tè kè sisan finyè kò. yèlèmabaga ye gala binkènèma min ye, a tè kè o kò. dugurò balo minw ye yèlèmataw ye, a tè se ka kè olu fana kò. (an ka jè ka tògò nyini ni yèlèmali la)

jiriw den cogo

jiri feere : ntenbilen feere.

ntenbilen feere cogoya ni shò feere cogoya ye kelen ye. olu de bè u baa bon na. yòrò 7 bè ntenbilen feere la :

1. feere kala
  2. julakòròbò
  3. tuloba kelen ani pèrèpèrin kaman naani
  4. jòn'bòjòn'bòw
  5. denkala
  6. denso
  7. jonkun
- bòrènin fila bè jòn'bòjòn'bò kun na, kisèw bè bòrènin olu kònò.

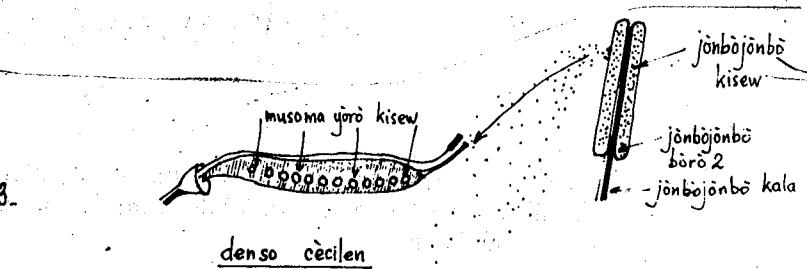
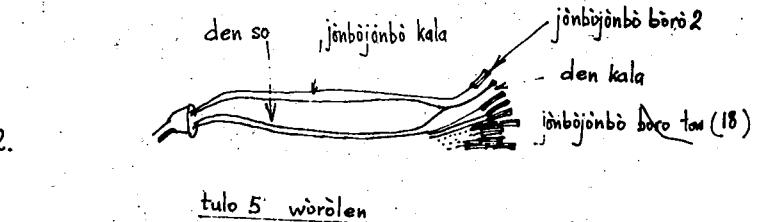
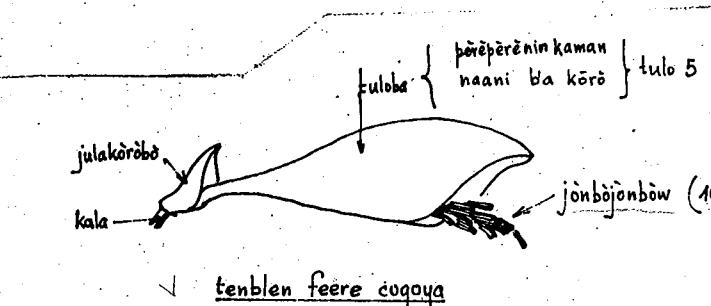
jiri den cogo

jiri bè kasi, ka feere, ka den. jiri dòw tè den, olu ye jiri cèmaw ye. i n'a fò : manje, ntamaro, sebe n'u nyögònnna camanw.

o b'a jira ko feere dòw ye feere cèmaw ye, dòw ye feere musomaw ye. feere caman na, cèma yòrò ni musoma yòrò b'u la. feere cèma yòrò ye jòn'bòjòn'bòw ye, a musoma yòrò ye denkala ye. kisè mi-senninw bè nin yòrò fila bée kònò.

jiriw minw ye jiri cèmaw ye, i bè a sòrò, cèma yòrò ni musoma yòrò b'u feerew la, nka, u musoma yòrò la fulen don. o tè musoya baara nyè tugun.

jiri dòw fana bè yen, olu musoma yòrò kisèw ni u cèma yòrò kisèw tè kògò nyögònn fè. o jiri kelen cèma yòrò tè se k'a yèrè musoma yòrò la-

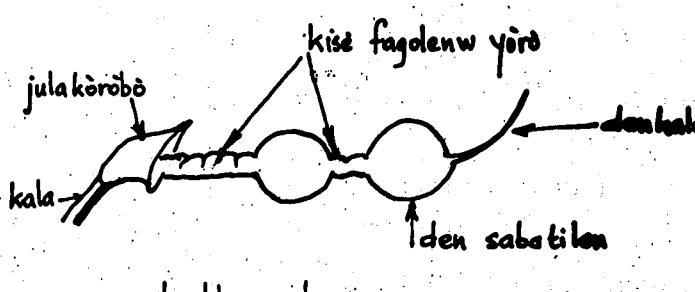

bange. a kèrè fè jiri wèrè cèma yòrò
bè se k'ale musoma yòrò labange,
ale fana cèma yòrò bè se k'a nyò-
gòn wèrè musoma yòrò labange.

bange cogoya

jònbojònbo mana kògò, bòrènin
minw b'a kun na, o bòrèw bè fara.
kisè misènnin minw buguri ~~la~~ ma
b'a kònò, olu bè yèrèkè.

ni o kisè kelen binna denkala kun
na, o bè jigin denso kònò. jònbojònbo
kisè kelen ni denso kisè kelen
bè nyagamin nyògòn na ka kè jiri-
den kelen ye. kisè caman bè nten-
bilen denso kònò. ni o kisèw ninw
ye jònbojònbo kisè kelen sòrò, olu
bè sabati, ni min ma jònbojònbo ki-
sè sòrò o bè lafu. shò fana bè ten.

jiriw den cogoya

jiri denw cogoya

balikukan baarada ka nyininibolo min nyèsinnen bè kalansira konyèw ma o ni suransantumutòkaw jèra ka
nin baara in nyinini kè nyògòn fè. cèmògò jalo, min ye karamògòba ye katibugu ciyakèkalan kalansoba lai, o ye
kumaw sèbèn, ani ka jaw labèn.

lansen ni mariyama

nin kèra masakè dò ye, a tògò tun ye ko bakari. na-
folo tun b'a fè fo k'a fò a to ten : a ka bagan wèrè tun
ye hakèntan ye. a ka foro, n'i y'i jò a kun na, i nyè tè
se a dan na. jòn tun b'a fè hali kuncili t'a ban. a muso
caya kojugu a tun tè dòw dòn. a ye tata belebele
koori k'a musow bila yen. don tun ka di bakari la,
nka bakari tun bè keleya, o ye keleya dan ye. a ko cè
o cè sen maña se a musow ka tata kònò, i kun bè tigè
k'a bò i kan na.

musokòrònin dò n'a denkè tun ka so bè bakari mu-
sow ka tata in kèrè fè. musokòrònin in tògò tun ye
nanyuma, a denkè tògò tun ye lanseni. nanyuma tun
bè fura dòn kosèbè, a tun bè bana bée furakè, a tun
bè buguri da, ka kolonnin fili. dugu mògò bée tun b'a
sègèrè, bée ko ba nanyuma ! ba nanyuma ! tata yèrè
donni tun ka nògòn a ma kosèbè. a denkè lanseni, a !
o tun ye kamalen dafalen ye, a cè ka nyi, a tilennen
don.

don dò, lanseni tèmètò tata in da la, a y'i to ka ma-
sakè muso dò ye, o bè ka nyò susu. muso in tògò tun
ye mariyama. mariyama tun cè ka nyi i ko jiné wolo-
so. n'a y'i filè, a bè kè i n'a fò a nyèkisè fila bè kuma,
n'a yèlèla i fè, i b'i yèrè ye a nyinkisè kelen kelen kan
i n'a fò dungare. mariyama kankala tun ka jan, a cèkisè
tun ka misèn, a sinbara fila bè se ka nji bò cèba-
kòrò disi la. mariyama sigilan fana tun fèrèlen bè. ma-
riyama bène susuli daminè tuma min na, a ye kamisolí
bò k'o da, k'a tò to taafe ye. lanseni tèmètò nyè dara
o de kan.

o ma tò si to lanseni na. a sera so yòrò min, a y'i
kanto a ba ma, ko ni o ma fèerè tigè, walasa a ka se ka
don tata kònò bi bée, ale lanseni b'a yèrè faga sisan.
nanyuma siranna o kuma fòlen. a wulila o yòrò bée
ka mariyama sègèrè tata kònò. u ye nyògòn kuma-
nyògònnya. kòròfò in kuntaa janyana, nka nanyuma
nisòndiyalen bòra tata kònò.

a sera dugu numukè ma, o ye wagande belebeleba
dò dilan k'o d'a ma. a taara n'o ye a ka so, k'a denkè
bila wagande in kònò, k'o dasògò . a taara se masakè
ma, n'o ye bakari ye, a ko
- masakè nyuman, ne denkè taara jamana kònò, a
dun tè na sisan. a y'a bolofèn w to yan, u dun mara
yòrò tè ne bolo, ne kòròla, ne ye faantan ye, se foyi
tè n'y'e. ne tè se ka wagande in mara n'ka sonin kuru
kelen kònò. ne nana a nyini i fè, i k'a to, n'ka wagande
in kalifa i muso mariyama la, yanni n'denkè ka bò
jamana kònò.

bakari k'o tè baasi ye. nanyuma ye mògò nyini ka
wagande doni k'a ladon mariyama ka so kònò. su ko-
len, ka surafanaw dun, mariyama ye wagande dayèlè.
a ni lanseni masalala. u ye sù bée kè masala la. kalo
kònontòn bè dafa tuma min, mariyama bangera den-
kè. masakè nisòndiyara, a hakili la ale dé den don. a
ye den in kun di k'a tògò da ko moriba. dumuni siya
bée tobira faama ka so nin don : a ye misi saba faga,
ka saga wòorò faga, ka shè kémè faga. kini tobira, basi
tobira, fini tobira, to tobira, foyò tobira, firi tobira,
nyugubalayèlèn yèrè tobira. minfèn suguya bée tun

bè yen. nyénajè siya bée tun bée dugu kònò nin don.

lansenii tora wagandeba in kònò, a bée tile bée kè sunogò la, a bée su bée kè ka mariyama baro. u ye san saba k'o la, u ma negebò nyögón na don kelen. nka, bamanianw ko :n'a tolila, a suma na bò. don dò, su fè, ala y'a kè gundo in bòròtòra. muso dò tun bée tata kònò, ko sanata, o bòra a kala ma. sanata ma se a da la. kibaruya in taara fo k'a se bakari yèrè ma. nanyuma y'o dòn joona. a ye fèerè siri k'a denkè labò tata kònò.

don dò, bakari n'a ka kòròsigi cè fila nana mariyama fè yen, ka wagande dayèlè. foyi ma y'a kònò fo finiw, ani sabaraw, ani fugulaw. min fòra masakè ye, a m'o ye. nka, a ko a yèrè kònò ko :an bée nyögón na tè kèle ban kan ye. musokòrònin nan'a fò masakè ye ko a denkè nana ka bò taama yòrò. masakè ye dugu cè-kòròbaw n'a kodònnaw lajè, k'u nyininka. tabale gosira ka dugu cèmisèn bée lajè. bée lajèra tuma min na, masakè y'u lajò fan kelen fè, k'a musow jò nyögón kère fè fan kelen dò fè, u kelen kelen bée den b'u bolo. a ko musow ma ko bée k'a fò i den ye, a ka taa a fa sègèrè. musow y'o fò u denw ye, k'u bila. den bée y'i kunsin masakè yèrè ma, fo moriba kelen. o ye dòonin taama' k'i jò, ka kasi, ka segin a kò, ka taa a ba

sègèrè. o kelen, cèkòròbaw ko :faama, nin t'i den ye.

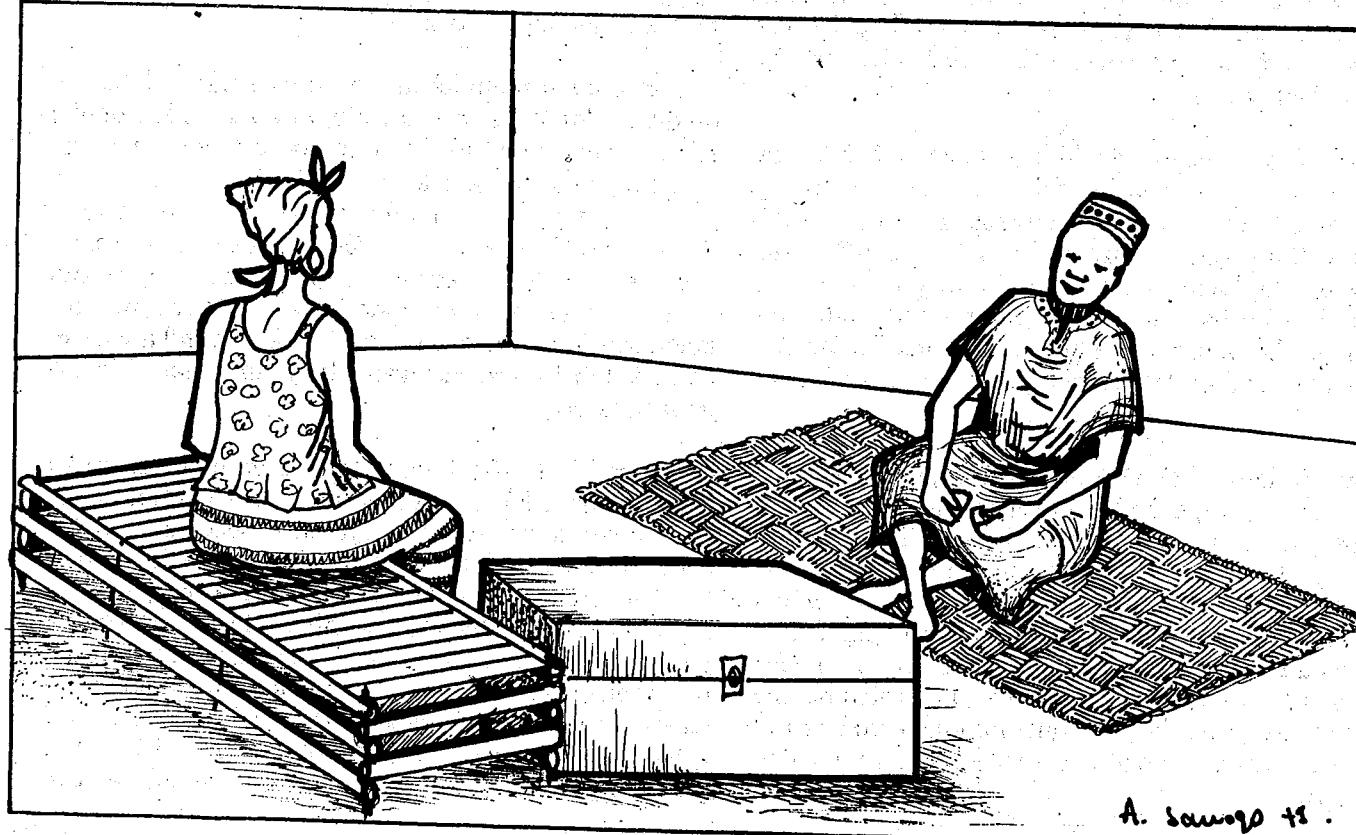
mariyama ye moriba bila tugun k'a ka taa a fa yòrò. moriba ye dòoni taama tugun, k'i jò, ka yiran-yiran, ka laban k'i nyèsin lansenii ma jama la. lansenii y'a dòn k'a fò ko bò cogo t'ale bolo tugun, a y'i jò den faya la. o la, a ko masakè ma :

- dugu masa, tinyè don, ne den don. ne donna i ka tata kònò, n'yé san saba kè yen, n'tun ma taa yòrò si la. n'yé nin kè, sabula kabini n'yé mariyama ye don min, n'jarabira a la. n'ko ni n'ma gèrè a la, n'bè n'yèrè faga. gundo poyira bi. ni min y'i diya, o kè n'n'a, n'tè siran saya nyè bilen.

lansenii ka kuma ye ji jigin faama dusukun na. a y'i kanto lansenii ma k'a t'a faga bilen, wa den y'a ta ye. a ko o tèmènen kò, a ye misi fila ni saga wòorò ni a la, a ka cèya kosòn. a tilala k'i kanto dugu mögòw ma, ko bi bòlen kò a la, mögò si kana i muso datugu, bawo cè tè se ka muso kòlòsi, kogo tè se ka muso kòlòsi, muso yèrè de b'a yèrè kòlòsi.

k'a ta o don na, ka n'a bila bi la, musow ma datugu bilen.

musa ture
balikukan nyémögòso, bamakò.

musa kanute ka poyiw

ni mögò kalanna, n'i ma ko dòn, i ka kalan kèra i n'a fò mögò min ye
sanu di tulo kurun ma. musa kanutè kalanna mali karamögò lakòlisoba la, a
ka kañan ma kè tulo kurun ka sanu ko ye. a ye ko dòn. a m'a ka kodòn dan a
yèrèkun ma, fo maliden bée ka daamu sòrò ale juru la. a ye poyiw sèbèn
bamanankan na. tinyè kunaman ni tinyè saniman de bée bò a da. a y'a ka po-
yiw tògò da ko «kuma man di». an ye dakurunyè dama dò ta «kuma man
di» la k'o lase aw ma. nka an hakili la «kuma man di» bëna kè kitabuba ke-
len ye don dò, bée ka se k'a kalan ka daamu sòrò a la.

*foroba ni mögòba bée so kelen kònò, mögò ma bò mögò la
bén anì bènbènbèn cèw bèn kènè de bée mögòw danfara
mögò man fisa mögò ye
baarakèla de ka fisa fugari ye
hakilima de bée hakilintan ni san cè.*

*ni min ko k'i tè nyè jama niyòrò kò
ni min ko
k'i tè sigi i tè jò ni forobafèn tè
n'i y'i todun tègèba firi a kan don o
n'i ye forobafèn kunun don o don
an b,a ja i disi la
k'a suran k'a bò i nun fè*

*ni min k'i b'i nyinw dèse
k'u kògò
k'u haron
jama wòsiji kan
an b'i bama nyin kurunwgalon
kelen kelen
hèrè bè si, hèrè bè tilen*

*foroba ni mögòba
bén ni bènbènbèn
yèrèdòn de b'o bèn jidi.*

*mögò ma bò mögò ye
farafin fara farajè kan
mögò man fisa mögò ye
an bée muso wolonò.*

*an bée don min na
i ko bi
bolokolon jè tè jè ye
bolokolon tè mögò ka mögò ye
o tè mèn tulo geren dòròn de fè
a fò daw tè kun jiginè kònò.*

n'aw ma sabali.

*n'i b'a kè
n'i b'e nyuman kè
a kè nyuman kosòn
n'i b'a kè
n'i b'e wale nyuman kè
a kè nyumanya kosòn*

*an k'a kè
an ka wale nyuman kè
n'a ma kè ni tògonyini ye*

*fèn t'a bò
fèn tè nyuman bò
bi fo sini.*

poyi wèrèw

yeelen

kòrò ani nyémajò !
kòrò ani hakili !
ka ko dòn, k'a kòrò dòn,
ka du dòn, ka dududu dòn.
ka dinyè sokè girin,
ka tila k'a nònsi taama.
kunun kamalén sarama, bi kòbiri !
kunun sungurun sarama, bi kòbiri !
mògò binna i kan, kara.
i binna mògò kan, kara.
ka kunun ye, ka bi ye,
k'i to bila ka sini lako dòn.

i sigilen nyè bè min na, dò jòlen nyè
t'o la.

i tè mògò ka sokè ye, n'o bi girin.
min mana i sòsò, fèn na yéle o la,
nyin t'o da.
min mana waso i la n'a ka kénéya ye,
o k'a dòn ko si geren bè bin ka si mó
to, ko mògò bè taama, i bè segin ka
junuma.
sagon bè kè i ka tgamabere de kunna,
n'o tè sagon tè kè i dalakuma kunna.
dinyèlatigè tè kò tigè ye, ba tigè tè,
karatò dun si b'a tigè kòndò k'a yaala.

min bè min dòn, o ka nyininka o la.
min ye kunun ye, ka bi ye, o dòn
bè sini na.
n'y'a ye ani n' y'a mèn tè kelen ye.
wuli ka gèrè a la, a ka dòonin f'i ye,
i mana mìn sòrò, o na kè sininyésigi
ye,
denmisèn paakòròntan ka kini man
di.
wuli joona ka fura ni kala tâ,
bawo ko bée ye sangaye,
sangaye yèrè ye sangaye.
wuli ka sijé sègèrè joona,
wuli ka yéelen sègèrè joona,
bawo mògò bè kabini i fa bè.

musa ture,
balikukan nyémogòso, bamakò.

ne siranna

ne siranna,
ne siranna mun nyè ?
ne siranna dinyè nyè.
dinyè gèlèyèra, a tinyéna :
cèw te musow danbe dòn,
musow tè cèw danbe dòn,
wolodenw tè bangebaw bonya bilen.
ne siranna,

ne siranna tugun.
ko bée n'a waati don,
hali bi, denmisèn w, a' ye sabali,
denmisènya kana aw tinyè,
a' ye mögòkòròba kuma lamèn,
mögòkòròba kuma ye kilisi de ye,
denmisèn maakòròntan ka kini man
di.
denmisèn wulu senna ka teli,
nka a tè fen suma go minè.
n'i y'a mèn an ka taa kunasini yòrò
la, kunu n ta de diyara.
madamu keyita mariyamu jalo,
hadamadenya ladamuli nyémogòso,
bamakò.

a' ma surunya ka ne faamu.
o de kosòn, a' ye ne fili.
faso nyémogòw ma ne fili,
hadamadenya ladamuliso ma ne fili,
bole kalan yòrò ma ne fili.
ne bè tubabukan ni n' faso kanw
kalan bole,
ne bè jiri ni nègè baara bole,
ne bè so jò dege bole,
ne bè nakò ni fòro sénè bole.
a' tun b'a fè ne ka kè min ye, ne kèra
o ye,
o tuma, a' kana siran ne nyè tugun.

den ko

~~faso kan~~
den ko, den ko,
musow yo,
ne na kun ye den ko ye,
cèba i ka n'sòn den na.

cèba mana sa don min,
cèbakòrò dun ka barafaniw
bè mun nyè ne ye ?
cèba i ka n'sòn den na.

cèba mana sa don min,
cèbakòrò dun ka tulolasanuw
bè mun nyè ne ye ?
cèba i ka n'sòn den na.

cèba mana sa don min,
cèbakòrò dun ka bololawariw
bè mun nyè ne ye ?
cèba i ka n'sòn den na

cèba mana sa don min,
cèbakòrò dun ka wèrefamisiw
bè mun nyè ne ye ?
cèba i ka n'sòn den na.

den ko, den ko,
musow yo,
ne na kun ye den ko ye,
cèba i ka n'sòn den na.

madamu kuyatè jènèba n'jayi,
kalan minisiriso, bamakò.

i ni kungo !

n'teri, i ni kungo !
kòbaw tigèbaga,
lolo taamanyogòn,
mugù ni kise tigi,
i ni su, i ni suya !
tama tigi ni binyè tigi,
kisè-kelen-fili, i ni kungo !

santigi tankara,
kalan minisiriso, bamakò.

yérèta

faso y'a yérèta.
fasodenw, a' ye wuli,
faso jò tuma sera,
faso lakanali tuma sera,
faso kòròtali tuma sera.
bèe ka wuli, jamanadenu,
bèe ka wuli, fasobara tuma sera.

cikèlaw, a' ye daba ta.
bagangènnaw, a' ye baganw ladon.
mònnikèlaw, mònni kana kòtigè.
kalankèlaw, a' bée k'a' cèsiri,
balikukalansow ni kalanlo wèrèw,
ala m'aw ka baara taara nyè.
jamana masakè n'a dèmebagaw,
a' y' a' cèsiri, bawo yérèta man gèlèn,
yérèta sabatùi de ka gèlèn.

ni fasodenw sònna ka baara kè,
an faso bè yiriwa, i n'a fò,
jamana tòw yiriwalen don cogo min.
o la, jamanadenu, ne bè nin wele bila aw ma,
walasa an k'an ji ja k'an faso jò.

umaru jan sidibe,
kalan minisiriso, bamakò.

nyètaa bòli fòlò hakilijagabò jaabiw

1. misi bi saba tila cogo denkè saba ni nyögòn cè : i bè misi duuru ta minw sin ye naani naani ye o ni misi sinntan duuru, o bè kè misi tan ni sin mugan ye. o ye denkè fòlò ta ye. filanan, i b'o nyögònna wèrè d'o ma. misi tò bè to tan ye, minw bée ye sin fila fila ye. o ye misi tan, sin mugan fana ye, o ye sabanan ta ye. kelen kelen bée ye misi tan ni sin mugan sòrò.
2. i ka jurumanitigi.
3. u bée ka kòrò nyögòn ye, barisa shè bò shèfan na, nyösun bò bò nyökisè la ; shèfan bè bò shè la, nyökisè bè bò nyösun na.
4. bala ko ko den kònòntòn b'a fè, bala muso fana ko ko den kònòntòn b'a fè ; o ye kònòntòn kelen pewu ye, a tè tan bò, barisa bala n'a muso den ye kònòntòn kelen in ye.
5. kalo.

kalanden jolenw ka kumabolow

an k'an cèsiri.

fèn wèrè tè ne fè k'a fò, n'b'a fè
ka an karamògòw bée lajèlen fo : u
ni ce, u ni baara, u ni baraji.

kalan ka gèlèn, hadamadenu ka-
lan ka gèlèn, janko ni balikuw don.
k'o kalan kè ni bonya ni karama ni
nisondiya ye, o ka gèlèn n'a tò bée
ye. o tuma na sa, n'b'aw fo, k'aw
waleniyumandòn. mògò tè se ka fosi
d'i karamògò ma n'o b'a sara bò.
nka, qaniya ka fisa fén bée ye.

baara min daminènèn ye nin ye,
o tè konin ncinin ye, baaraba don.
o de kosòn an man kan ka sègèn, an
man kan ka nyinè. sigi tè an ye
bilen, da tè an ye tugun.

an bè nin sira min kan, o y'an bò-
nògòla sira dò ye. n'an y'an cèsiri,
yan ni san dama dò cè, fasodenu, a
cè n'a muso, denmisèn ni mògòkò-
ròba bée na kalan. o tuma na, an
n'an karamògò, an k'an jiia, walasa
bée ka bò kalan in nu ma.

baru ba,
kalan minisiriso, bamakò.

cikè dugu.

mali kònò, cikè dugu de ka ca ni
galodugu ye.

cikè dugu la, ni cèmisèn ni
npogotigiw bëenna, u bè tòn sigi sen
kan, n'o ye sènèkètòn ye. dòw ko
«ciwara». samiyè mana se, gatigiw
bè o tòndenu wele tuma ni tuma,
ka u ka foro sènè?

sènèkèla siranna, a ko :
- yafa n'ma. nka, ni ne ma sènè kè,
n'bè sa.

jinèkè ko o la :
- i tulo majò. foro ye ne min ta ye,
ni sènè banna, an bè sènèfèn tila
fila ye. ne bè dugumata ta, e bè
sanfèta ta.

sènèkèla ko ale sònna o ma. o kè-
len, a ye nyò dan. nyò nyèna kosè-
bè. sènèkèla ye nyò tigè, k'a gosi,

bè se ka kè tigabò, walima kòoribò
ye, a bè se ka kè nyògosi fana ye,
walima finidon. sènèkè yòrò la, cè
dòw bè sènè kè, dòw bè dunun fò,
dòw bè bala fò. npogotigiw bè dòn-
kili da, ka tègèrè fò. forotigi dòw bè
bagan walima wari di sènèkètòn ma.

ni sènè banna, ni samiyè tuma tè-
mèna, ka sumanw bée ladon ka ban,
tòndenu bè jènsèn jamana kònò. u
bè taa fèn nyini dugubaw kònò.
tuma dò mana se, u bè segin ka na
u ka dugu kònò, u bè jamalajèba kè.
u bè se ka wele bila dafeduguw mò-
gòw ma. u bè dògòkun kelen kè
nyènajè la. u ye wari ni bagan minw
sòrò, u b'o bée dun. o ye san ban-
nen ye.

ni samiyè kura sera, tòndenu bè
o wale kelenw daminè.

musa dunbiya,
kalan minisiriso, bamakò.

jinèkè ni sènèkèla

don dò la, sènèkèla dò bè kò-
ròshyènni na a ka foro la, a nyè bè
jinèkè natò la. jinèkè ye sènèkèla
nyininka, a pèrènnè a kunna, a ko :

- e bè mun nyini yan ?
sènèkèla y'a jaabi, k'a bè kòrò-
shyènni na. jinèkè y'i kanto ko :

- nin foro t'i ta ye, ne de ta don.

jòn k'i k'a sènè ?

sènèkèla siranna, a ko :

- yafa n'ma. nka, ni ne ma sènè kè,
n'bè sa.

jinèkè ko o la :

- i tulo majò. foro ye ne min ta ye,
ni sènè banna, an bè sènèfèn tila
fila ye. ne bè dugumata ta, e bè
sanfèta ta.

sènèkèla ko ale sònna o ma. o kè-
len, a ye nyò dan. nyò nyèna kosè-
bè. sènèkèla ye nyò tigè, k'a gosi,

bè yiriwa, faso bè jò, maliba na taa
nyè.

abudaramani jakite,
kalan minisiriso, bamakò.

fulakè n'a ka bamanankè

don dò, fulakè ni bamanankè wuli-
la k'u bè taa dugu dò la mòbili la. u
sera sira tilancé la, fulakè ka bere
binna, a ko :

- n'ka bamanankè, mòbili lajò joona,
n'ka bere binna.

bamanankè ko :

- n'tè mòbili lajò.

fulakè ko :

- o tuma, n'bè jigin yan, bawo fula
tè taa bere kò. mòbili lajò joona !

bamanankè ko :

- n't'a lajò.

o kelen, fulakè y'i cun ka bò mò-
bili kònò. a sen fila n'a kunkolo jo-
ginna. faamaw ye bamanankè minè.
bedari tanburu,

kalan minisiriso, bamakò.

n'ka ko tè ko la, wa ko b'i sòrò

nònsi ni basa kèlèla. jakuma taara
a fò shè ye ko nònsi ni basa bè kèlè
la, ko ka taa u lafara, ko n'o tè, ma-
sakè ba banabagatò dalen bè bugu
kònò, tasuma dun bè bin na. shè ko :

- kungokònòfèn fila bè nyògòn na,

o mun bè se sokònòfèn ma ? taa ka

bò n'kòrò, n'ka sira t'o la. taa ka bò

yen.

jakuma bolila ka taa o nyògòn fò
sagajigi ni misi ni so ye. olu fana se-
ginna o kuma kelen kan.

o kèlen, jakuma taara i sigi ka

nònsi ni basa to nyògòn na. nònsi

fana ye basa munumunu a ku la, k'a

fili tasuma la. basa fana yèrènyinitò

y'i pan ka taa i bin bugu kan ni ta-

suma ye. tasuma fana ye bugu minè

ka masakè ba jeni. mògòw nana k'o

sutura. sarakabò tuma selen, dò y'i

kanto ko :

- a' tè shè minè k'o kè musokòròba
ka saraka ye ?

u ye shè minè k'o faga. jakuma y'a

kun bò ka shè minètò ye. dò fana

y'i kanto ko :

- e ! masakè ba ka saraka tè se ka bò
ni shè dòròn ye. a' ye taa sagajigi
minè.

u y'o fana faga o cogo la. misi fana
kèra o cogo kelen na. dò fana wulila
k'a fò ko :

- yali a' ye ci bila ka taa a fò yòrò-
jannamògòw ye ?

u ko :

- ayi.

a ko :

- o tuma, a' ye sokè minè ka taa ci
fò.

u ye so boli, k'a boli fo k'a faga.
dò y'a kòlòsi k'o n'u ye fèn o fèn
minè, jakuma b'a kun bò, ko :

- yali jakuma nyininkara o lahalaya
wa ?

jakuma y'o mèn, a y'i kanto ko :

- n'ka ko tè ko la, i bè to ko la.
asetu jalo,

kalan minisiriso, bamakò.

surukuba ni sonsannin

don dò la, sonsannin taara suruku-
ba nò fè k'u ka taa jègè minè kò la. u
taara ka kò mòn, k'a mòn, fo ka
wula se. u ma fèn wèrè sòrò fo jègè-
den saba. sonsannin ko surukuba ma-
ko sini jègè bè caya ni bi ta ye, k'o
bè kè duuru ye. a ko yali surukuba
bè bi ta saba in de fè wa, tari a bè
sini ta duuru de fè ? surukuba ko
ale bè sini ta duuru kònò. sonsannin
taara ni jègèden saba ye.

dugu jèra, u taara tugun. u ye jè-
gèden segin minè, surukuba nisondi-
yara. a yèlèla sonsannin na, ko mò-
gò m'a fò k'a ka taa ni kunun ta sa-
bà ye. o kèlen, sonsannin ko :

- n'kòrò suruku, i tè taa jiribulu dò
tigè ka na, i ka jègè ka meleke k'a
d'i ma ?

surukuba donna tu la, a nisondi-
yalenba, sonsannin y'a t'o la ka bo-

li ni jègè bè ye. surukuba torafu la.

jènèba kònè,

kalan minisiriso, bamakò.

jòn bèe n'i dakan

nin kèra cè dò ye, a tun mana baa-
ra o baara kè, o si tè diya a la. mògò

dòw ko, a ka faantanya de b'a to ni
mògòw t'a jate. dòw ko a sabu ye a
ka salabagatòya de ye. cè in bè ku-
ma si bée mèn, a tè fèn fò.

a tun sigilen bè dugu min na, a la-

banna k'o bila, ka taa dugu wèrè la.
a selen o dugu la, a ye baara fòlò
min kè, o kèra a ka hèrè sòrò sira

ye. a kèra faamaba ye, wari caman
b'a bolo. a ye muso furu, ka den ca-
man sòrò. don dò kèra, a n'a ka

denbaya taara bò a ka dugu la. a ni
cèkòròba ni musokòròba min mana

bèn, a b'o fo, k'o sòn wari la. dugu
bèe ko k'a kèra waritigi ye, ko fèn
b'a fè, ko sisan kòni, a kèra faama
dò ye.

nin b'a jira kò jòn bée b'a dakan
de bolo. i tè sa, k'a sòrò, ala y'i da

min kama, n'i ma k'o ye. o tuma,
jòn kana a bila i kun na k'a fò k'a
bè sa faamaya la, walima k'a bè sa
faantanya la.

maminè samakè,
kalan minisiriso, bamakò.

den dabò cogo sin na

den bè dabò cogo di ? o tè ko gè-
lèn ye. kabini den kalo duuru, i bè
uruyi tobi ni malomugu ye, k'o d'a
ma. n'a ye kalo wòorò walima kalo
wolonwula sòrò, i bè uruyi tobi ni
kabamugu ye, walima fèn wèrè mu-
gu ye.

ka ta kalo segin na sa, fo kalo tan,
i bè sogo tobi k'o d'a ma. i bè se fa-
na ka woso, walima pòmitèri, wali-
ma karòti tobi k'o tereke, k'o d'a
ma.

den kalo tan, fo kalo tan ni fila
bè se ka jègè dun, walima sogo foro-
kilen tobilen.

n'da tèna se den ka dumuni bée
ma yan, nka n'ye gèlènmanw fò.
nin dumuni kelen bè sinji de
dafa, bawo ni den delila in dumu-
niw na, a bè t'o la fo a bè nyinè sin
kò, ka laban k'a bila pewu.

ne hakili la, denba bée ka kan ka
se den dabò cogo nyuman na, wala-
sa myè kana denw minè, walima kò-
nòdimi jugu, walima serebana.

mahawa tarawele,
kalan minisiriso, bamakò.

mali kanw siginiw

an bè maliden bèe lajèlen ladònniya ko zuwèn kalo tile 7 san 1979, mali göfèrènaman ye sariya dò sigi sen kan. o sariya bè mali ka kan duuru sèbèn cogo de ko nyènabò, ka o kan kelen kelen siginiden bèe walawanwan.

an bée b'a dòn ko, kabini san 1967, sariya sigilen bè, min bè mali ka kan naani sèbèn cogo jira, n'o ye bamanankan, fulakan, burudaamèkan ani kòròbòròkan ye. sariya kura min sigilen filè nin ye kosa in na, o bè marakakan, bòbòkan, sinèfòkan, minyankakan ani kaadòkan fara fòlò taw kan, k'a kè kan kònòntòn ye.

o sariyaw bè mögò yamaruya ka siginiden minw kè ka o kan kònòntòn sèbèn, olu filè nin ye :

bamanankan	a b d	j e è fg	h i k k h	l m	n	ny	o ò p r s	sh t	c u	w y z
fulakan	'abb d	d e fg	h i k	l m mb	nd nj	ng ny	o p rs	sh t	cu	w y y
kòròbòròkan	a b d	e fg	h i k	l m mb	nd ng	ny	o rs	sh t	cu	w y z
burudaamèkan	a b d	e fg	gh h i k k h	l 'm	n	ny	o qrs's	sh t t u	w y z z'	zh
sinèfòkan	a b d	e è fg	gh h i k k h k p l	m	n	ny	o ò p rs	sh t	cu	v w y z
minyankakan	a b d	e è fg	gh h i k k h k p l	m	n	ny	o ò p rs	sh t	cu	v w y z
kaadòkan	a b d	j e è fg	h i k	l m	n	ny	o ò p rs	t cu	w y z	
bòbòkan	'abb d	j e è fg	h i k	l m	n	ny	o p rs	t cu	v w y z	
marakakan	a b d	j e fg	h i k k h	l m	n	ny	o pqrs	t cu	w y	

O siginiden kelen kelen fò cogo filè danyèw la :

kòròbòròkan	marakakan	bòbòkan	kaadòkan
a amadu	a ka	a to'o	a ama
b baba	b binne	b anu	b baga
d deene	d dunbe	b basoro	d dege
j jiri	j gijinme	b sabé	j jam
e deene	f mekke	d dodo	e ènè
f farimata	f fare	e ese	f funa
g garba	g gode	è ènè	g gana
h halimatu	h hoore	f fenuma	h hakè
i ize	i si	g gozome	i i
k koyra	k kocce	h hèrèmi	ku
l lalla	l khaso	i i'ri	laamu
m mo	m labo	k kero	mu
mb mbarja	m musine	l lari	numò
n nana	n na	m mani	ny
nd nden	ny nyekhe	n nanu	ny anyi
ng ngaban	o naali	ny nyu	o ajan
ny nya	o toro	o onu	o polu
o ria	p konpe	p pa'a	ò jòmò
r ramata	s fanqe	s sa'ui	ara
sh salamata	s sere	t tonu	s sòn
t salamata	s sappe	c cara'a	t tinu
c tinnda	t tage	u uru'a	c cèm
u ciri	c cakka	v vara	u übèrè
w zuru	w sugo	w woro	w wo
y warkandu	y wulle	y yaro	y yaana
z yo	y yugo	z zenu	z zara

fulakan	bamanankan	minyankakan ni sinèfòkan	burudaamèkan
gi'al	a aminata	a nanga	a aaman
ali	b bakari	b bafògò	b bøbba
baba	d daba	d dugu	d daata
boggol (ngol)	j jegè	j jasòn	j 'daara
damal (ngal)	e tereke	e nyire	e ejja
did'i	f tègè	f lègè	f ekrè
janne	g galama	g fananga	g elooki
pen	h hamí	g galaga	g faad
iatumá	i misi	g gbo	g goora
goro (ngo)	k kalo	g shughò	g ghayon
hama	l lamaga	h lohogo	h harat
inna	m misiri	h shicogo	h ihinan
korka	n nimisa	k kulu	h keyun
labo (ngo)	ny nyuman	k khaari	h khalid
malado	o naniya	l kpaan	l laa'z
mbeewa	o bolo	l lola	l ta'lamt
nagge	ò mögò	m munaa	m mohamed
ndiyam (dan)	p pipawo	n nafanra	n nekun
nijumri	r aramata	n nyu	o o'z
ngaari (ndi)	s sanu	o junhri	o qilla
nyaamo	sh shè	o qmuu	o remagh
ngari	t tama	o solo	o sooras
omar	c caman	ò wò	o 'saba
pulo	u usumani	p pun	o shik
rawaandu (ndu)	w wari	r wirige	o taaghaf
sambá	y yélè	s suru	t te't
tati	z zan	sh shishan	u ulh
curki (ki)		t tòghò	w wa
urdi		c cèe	y taallya't
weli		u nu	z zeyni
yaare		w vuvugho	z 'za
yiiyam		y yapèrè	
		z zapege	
		zh zhiga	

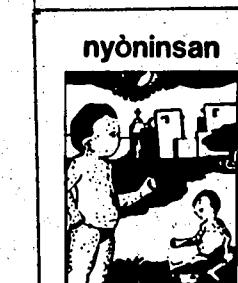
bamanankan gafew

an delilà k'a mèn mögò dòw da, ko hali n'i sera ka kalan kè bamanankan na, i tèna gafe sòrò bamanankan na, k'a kalan.

an b'aw ladònniya k'a fò, ko o kuma bè nyini ka kè nkalon ye. an bè bi bi min na, gafe caman bè kà bò bamanankan na. o dòw filè nin ye :

liburu ninw bée
lajèlen bè sòrò yòrò
min, o filè nin ye :
ènpirimeri kase keyita

bp. 21
bamakò
mali

a sòngò : dòròmè 25

a sòngò : dòròmè 25

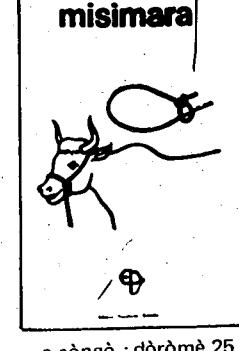
a sòngò : dòròmè 25

a sòngò : dòròmè 30

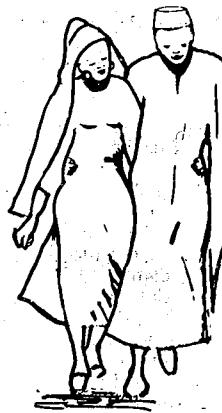

a sòngò : dòròmè 80

a sòngò : dòròmè 25

cèw ni muso

ni musow bè cèw majamu, u b'a fò ko cè ye fèn ye, a tè cè ka ban. n'i y'a dèmè, n'a bòra nògò la, a bè konyò-muso don ka far'i kan k'i kunnadiyara, k'i ye dògònin sòrò. cè t'a nyèbaga fè fo a tinyèbaga. cèw fana bè baronin caman fò musow kan.

u ko

nyin jugu
balanzan kòrò, ba tuloba
sofèn sen segin
jèmè kòrònin jurudon konyuman
n'bolo bè n'jugu kan.

waa kamisòkò

muso jugu

fèn juguba saba de bè dinyè na :
bana juguba, sègèn juguba, ani
muso juguba.
nka muso jugu ka jugu tò fila in ye.
n'i ye konin kè a la, a tè kuma fò
dugu mana tila, i b'a kan mén :
- denmisènw ba, i ye min kè n'na,
n'ma nyinè dè.

jeli baba sisòkò.

cè hakili

cè hakili bè fèn bée san fè, nka
musoko bè cè hakili san fè.
bamananw.

waraba

cè min n'i ni muso bè so kònò, a
bè i n'a fò i ni waraba de datugu-
len don so kònò.

ala kira mahamadu.

an ka yèlè dòonin

laadilikan

bèe ko ko magan n'a muso bennèn
bè, i tè mankan mén u ka so abada,
bèe dun n'i muso bè wòyò.
dugu cèw jèra ka maagan wele k'a
nyininka. a ye min fò u ye, a ko
ale taar'a muso furu dugu fè ka na.
a y'a bila soo kan, soo dajuru b'a
bolo, u bè na. u nana se yòrò dò
la, soo sen nana talon, fo a bénè
bin, a ye soo lajè, a ko : - «soo o,
kelen !». u tora ka taa, soo talon-
na tugun, a y'i jò, a ko : - «soo o,
oos» - :

fila !» u bénè se u se yòrò, soo talonna. a ko : - «soo o, cè ta ye sabba ye. i tè talon ni ne ka konyò-muso : ye nin kò». a ye muru bò ka soo kantigè. soo sara. a y'a muso bolo minè, u taara so, don dò muso nana ko jugu dò kè. a ye muso lajè, a ko : «muso o, kelen !». kabina bòr'o la, a muso ma foyi kè bilen, n'a diyanyeko tè.

muso fin ni muso jè
maninkaké in muso ye fila ye : kelen ye jéman ye, kelen ye finman ye. muso jè y'i pari ka na témè a nyè kòrò, a y'i kanto : «muso jè de ye muso ye. alijènè taamaseere». muso fin kun bòra a y'i kanto «ani muso fin kelen kelen».

den ni fa
baa nyumankè bòtò misiri la, a y'a denkè madu jolen sòrò nònkòna, a bè ka kasi k'a sungurun deli u ka kèle ban. denkè nana so, ale ko : - «muso kolon den té kè fèn ye. a bè kasi sungurun de bolo. tuuu ! e ma kè ne ye !». madu kasibagatotaa'r' nyefò a baanincin ye. o ko ni da tuma sera, n'i jò ne ka filantari kofè su in na. denkè nalen a ye mun mèn ? fatumata ko a fma : - «i bolo bò n'kan. fo n'i ye ba kan fò». baa nyumankè ko : - «bèe ! bèe !». a ko : - «wulu kasi kè». cè ko : - «waw ! waw !». a ko kè soo ye n'ka yelén i kò la, a y'i biri ko : - «hinyinyinyi !». dugusè jèlen denkè ko fa ma : - «baa ne té muso kolon den dama ye dè, n'ye fa kolon den fana ye. sòn té pan a den ka rjunuma. e ye ba kan ni wulu ni soo kan bée fò su rò». fa ye bere t'a nò fè k'a gèn.

i ba de nò don
baafin n'a denw bè dumuni kè nyògòn fè. don o don, nsaamè bè sigi, baafin kòròla sogo ka ca ni mèn ?

ntèntèn

sira dalenw

1. a bè kè ka kun di – ale jamu bè ta tinyè ye
2. o bè bò nònò na
- ✓ 3. n'i ye dòlò kè ten kojugu, i b'i jinjinana – o ye yèrè jira kan ye
4. k'a sòrò sukaro ma na, ale tun bè kè mònina – sani o ka se, kunun de témènna
5. a tè se ka bosokurun suma dun na – n'i fanga y'i wele, i b'o kè joona – n'ale ji mana, samiyè tè nyè
6. a duman tè mèn bélè la – n'i sunògora mògòw bolo, u b'i kè ten dalan kan
7. ale ni faantan tè kélénèyògòn ye
8. o bè jirikòròsigi diya – ale sinji nyògòn tè
9. o ye wuluw kan ye

sira jòlenw

1. ni ko min kèra o ye, o ko ma nyè
2. n'a jiginna, sokònòna bè sutura
3. o tè mògò salen na – jiri bée ta bè dun, fo nkunjè ta
- ✓ 4. n'o dàra kuma min kan, o b'o sinsi – n'o tè fèn o fèn na, mògò tè tugu o la ka mèn
5. n'o b'i la, bée b'i niyòròjì sigi
6. sankaw bè «e» fò ten de – ni nònò ye dègè min kè ten, o ka di dè

fili wolonwula

a' ye nin ja fila lajè, fili wolonwula bè kelen na. olu ye jumènw ni jumènw ye ?

nyuman

filima

Ke n'i ka so, barisa ; mago nyèna ka ban.
sira jolènw : 1. lae - 2. lae - 3. lae - 4. lae - 5. lae - 6. lae - 7. lae - 8. lae - 9. lae - aw.
- na - san - 6. na - lade - 7. frame - 8. suma - 9. suma - ba - 9. momow.
3. n'i bë kë in tigé, i b'i kómunun o tumean ni jinje kafiri in Y'i Y'e a
tugun, n'a Y'i Y'e, a b'i ta K'i fili, o tumean ; bë wulli K'i tumean
b'i ta K'i fili i tey yòrò la, i b'i mago nyè, a b'i kafiri in Y'i Y'e a
- na - san - 6. na - lade - 2. irido - 3. ni - mo - 4. in - nafa - 5. faraga